

Poema de la Fi Vida de Marina I. Tsvietaïeva

Coia Anglès i Juanpere
Historiadora

AMB CADA REVOLUCIÓ, PER TRAUMÀTICA QUE SIGUI, la humanitat dóna un salt endavant en el seu progrés. Un pas de gegant que, de no haver-se produït, hauria significat centenars d'anys més d'immobilisme i de lenta espera. Malgrat això, els canvis polítics, econòmics i socials que originen tenen més a veure amb la caiguda d'una allau que no pas amb una renovació harmònica i tranquil·la del sistema. En la seva davallada, la neu arrossega qualsevol obstacle que se l'interposi, ja siguin persones, arbres o cases, i després del seu terrabastall, el paisatge s'ha transformat dràsticament.

Amb la distància que imposa el temps transcorregut, costa d'imaginar la tragèdia col·lectiva que va patir el poble rus, quan l'imperi del tsar es va enfonsar després de la revolució d'octubre de 1917. Primer, va començar una guerra civil entre els partidaris del tsar i els dels bolxevics i, després, la instauració del règim del terror del dictador Stalin i la invasió alemanya de la II Guerra Mundial. L'allau es va saldar amb milions de morts.

A través de la vida de la poeta Marina Ivanovna Tsvietaïeva, hom s'adona com el destí la va perseguir sense treva, fins encaçar el seu estel fulgurant. Va néixer la tardor de l'any 1892, a Moscou, al si d'una família burgesa molt culta. "Ramell vermell, servers en flames. / Caigueren fulles / i jo vaig néixer / cent campanes / deliberaven. / Era dissabte / sant Joan Teòleg." La seva mare, d'ascendència germanopolaca va ser pianista i el seu pare, rus, va crear i dirigir el Museu d'Art Puskhin. La infantesa de Marina transcorregué plàcidament entre Moscou i la datxa (residència d'estiu) que tenien a Tarussa. Envoltada per un entorn tan privilegiat, Marina va destacar molt aviat per les seves aptituds artístiques. Començà a escriure poesia amb només sis anys, a desgrat de la seva mare, que volia que, tant ella com la seva germana Àsia, es dediquessin a la música. "En la tarda i el seu món de visions / nosaltres, els nens, avui som els tsars / les allargades ombres s'imposen / els fanals dauren els finestrals."

El 1902, la mare emmalaltí de tuberculosi i la família inicià un llarg viatge de tres anys per Itàlia, Suïssa i Alemanya, a la recerca de climes més sans. Marina va estudiar als internats de Friburg i de Laussanne, on aprengué l'alemany i el francès com a segones llengües. Quan de tornada a Rússia va morir la seva mare, per voluntat pròpia va deixar les classes de música per concentrar-se en un únic objectiu: convertir-se en poeta. Anys després, ens confessaria com va començar tot: "Els meus versos escrits tan aviat / que no sabia jo que era poeta / sorgiren com dolls

d'una font / com espurnes d'un projectil / arribaren com diables diminuts / al temple de l'encens el somni / als meus versos de mort i joventut / - Intactes! No llegits! Sols."

Amb només setze anys, va viatjar sola a París, per seguir un curs de Literatura a la Sorbona. El seu primer llibre de poemes, "Àlbum vespertí" es va publicar l'any 1910 i va tenir un gran ressò entre els cercles literaris. Els crítics varen destacar l'originalitat, el to íntim i atrevit, l'hàbil recreació d'escenes quotidianes i el domini de la mètrica de tan jove escriptora. "La meua ànima és una empremta de moments, / estimo la creu i la seda i els cascals... / Em vas donar una infància bella - com un conte, / dóna'm la mort - als disset anys."

El poeta Maximilian Voloshin es va convertir en el seu protector i amic i la va convidar diverses vegades al seu refugi de Koktebel (al costat del mar Negre), on es reunien la majoria dels artistes de l'època. Marina va admirar molt als poetes A. Blok, A. Bely, representants del moviment simbolista. A A. Blok dedicà més d'un poema: "El teu nom, un ocell a la mà / el teu nom, tros de gel a la llengua. / Un sol, únic moviment dels llavis." (...) "A la dona, seduir / al monarca, governar / i la meua missió / és glorificar el teu nom." Sobre A. Bely, va escriure el llibre *L'esperit presoner*, en forma d'assaig autobiogràfic: "Bely. Un àngel blanc, amb un colom d'argent a la mà". També, va declarar la seva predilecció per la poesia d'Anna Akhmatova: "Oh, musa del plor, la més bella de les muses! (...) Jo et dono la meua ciutat de campanes sonores / Akhmatova! - i a més et regalo la meua ànima."

A Koktebel, Marina va conèixer Serguei Efron, un jove oficial de l'Acadèmia amb qui es va casar poc després. L'any 1912 va néixer la seva primera filla, Ariadna. "Algun dia criatura adorable / un record esdevindrà per tu / en la teua memòria d'ulls blaus / Allà lluny m'hauré perdut - ben perduda." També, va aparèixer el seu segon llibre de poemes *La llanterna màgica*, que dedica al seu marit, a qui promet que viuran sempre en una infància eterna. "Amb desafiament duc el seu anell / Sí, per a l'eternitat - esposa, no en els papers! -" Després, entre 1913-1915, va treballar en *Poesies juvenils*, on parlava d'un món, el seu, que estava a punt de desaparèixer.

A principis de 1916, a Sant Petersburg, va conèixer el poeta O. Mandelstam, que la va fer interessar pels temes russos. Aleshores, va escriure un cicle de poemes titulat *Versos de Moscou*. Amb dots de sibila, s'anticipà a les convulsions polítiques que estaven a punt d'esclatar: "Començà dins la tenebra a agitar-

se el món / i així vaguen per la terra, de nit - els arbres". Després del cop violent de 1917, l'existència de Marina es parteix en dos. Fins aleshores, havia gaudit d'una vida acomodada i del reconeixement de la seva obra. Ella com d'altres dones poetes russes (Anna Akhmatova i Gippius) va rebutjar la revolució, en part, per fidelitat al marit (que s'havia unit a l'Exèrcit Blanc a Crimea) i, per altra part, pel seu caràcter d'anar sempre a contracorrent.

A Moscou, va restar cinc anys bloquejada, amb les filles, l'Àlia i la Irina (recent nascuda), havent de suportar les més terribles mancances materials: "Sola vaig rebre l'any nou. / Rica-pobre em vaig trobar/alada - maleïda (...) Però sola es va trobar la única! / com la lluna - solitària / pel forat de la finestra." Sense mitjans de subsistència ni ajut, no va tenir més remei que vendre les seves coses per comprar aliments: "Les meves filles - les tsarines de la golfa / al costat de la meva musa alegre - mentre jo / l'hi escalfo un sopar inexistent, li mostraran el meu Imperi." Durant aquest temps, va recollir en un diari *Signes terrenals* les seves experiències personals: "Una nit a la comuna: Estic de visita. Em demanen que reciti alguns versos. Com que està present un comunista, recito 'La guàrdia blanca': 'Guàrdia blanca - el teu camí és sublim'.

L'any 1920, li sobrevingué una gran desgràcia: "Tinc una pena molt gran: va morir Irina el 3 de febrer, fa quatre dies. I la culpa és meua. Estava tan ocupada amb la malaltia d'Àlia (malària - amb atacs recurrents-) i tenia tanta por d'anar a l'alberg (tenia por que succeís allò que finalment acaba de succeir) que vaig dipositar la meua confiança en el destí (...) Ara entenc moltes coses: la culpa de tot la té el meu esperit d'aventura, la meua manera superficial d'afrontar les dificultats, en última instància la salut, la meua monstruosa resistència. Quan per a tu és fàcil no veus que per a un altre és difícil. I -finalment- jo estava tan abandonada! Tot el món té algú: un marit, un pare, un germà -jo només tenia a Àlia i ella estava malalta, i em vaig sumir completament en la seva malaltia- i Déu em va castigar".

Encara que semblava una paradoxa, aquesta època tan cruel va ser la més productiva

Durant tretze anys va viure en diverses viles al voltant de París, sempre amb penúries econòmiques i envoltada per un ambient cada vegada més hostil. A partir de 1926, va mantenir una intensa correspondència entre Boris Pasternak i Rainer Maria Rilke, que la va salvar de caure en l'ostracisme. L'any 1928 va publicar el darrer recull de versos en vida, *Després de la Rússia*, que reunia tots els versos escrits entre 1922 i 1925. També aparegué la segona obra de teatre de la trilogia inacabada de Teseu, *Fedra* i durant els anys trenta, escrigué diversos assajos: *El poeta i el temps* i *L'art a la llum de la consciència*.

literàriament. Va escriure els cicles de poemes *El campament de cignes*, dedicat a l'Exèrcit Blanc i *Versos per a Soniechka*, els llibres de poesia *Verstes II* i *Ofici* i sis peces de teatre: *L'àngel de pedra*, *El fènix*, *La tempesta*, *Una aventura*, *Fortuna* i *La fi de Casanova*. El seu estil havia canviat, ara utilitzava el llenguatge directe o creava personatges, amb els quals dialogava; imitava els ritmes del folklore o n'inventava de nous; amb l'ús dels guions, va forjar un llenguatge amb connotacions musicals.

La primavera de 1922, Marina i Àlia partiren a l'exili per retrobar-se amb Serguei Efron. Durant tres mesos, varen viure a Berlín, on es varen publicar els cicles de poemes *A Blok* i *Psique* i les proses *La donzella del tsar* i *Nits florentines*, i on varen fer amistat amb els escriptors Andrei Biely, Remizov i Ilia Erenburg. Després tota la família, es va traslladar a viure a Praga. En aquesta ciutat, Marina va tenir un *affaire* amb un amic del seu marit, que va durar pocs mesos, però que es va traduir en dos magnífics i apassionats cicles de poemes: "Poema de la muntanya" i "Poema de la fi" (que parla de l'encontre i el trencament de dos amants): "... Quina serà / La nostra gesta, doncs?: Trenquem. / Ja no en sap dir res aquest mot / Més que absurdíssim: tren-ca-ment. Un entre cent. Deu lletres com / Un mur: Darrere, el buit, latent." En poc temps, va publicar altres col·leccions de versos: *L'ofici*, *Versos a Blok*, *El valent* i *La separació*. També, va escriure un article sobre Boris Pasternak, titulat "Xàfec de llum" i una obra de teatre, *Ariadna*, inspirada en la tragèdia grega.

A Marina no li agradava Txèquia, perquè s'hi sentia molt isolada. "Separació: verstes, milles... / ens han separat, trasplantat... / ...Separació: verstes, llunyanies... / ens han desenganxat dessoldat, / Ens han separat les mans, crucificant-nos... / No ens han enenimat - ens han dispersat, / Ens han divi-

dit..." Serguei estudiava a la universitat i no treballava. Ella era qui duia el pa a casa, tan aviat feia traduccions com escrivia prosa, que estava més ben pagada que la poesia.

L'any 1925, es van traslladar a París, on va néixer el seu fill Gueorgui (Mur) i va publicar el seu poema narratiu *El caçador de rates* (on dibuixava paral·lelismes entre els revolucionaris i les rates). Al principi, va col·laborar activament en revistes d'emigrats russos, com *Volia Rossii*, *Chisla* o *Poslednie Novosti*. Però en l'ambient conservador de l'emigració, ella que havia escrit poemes apassionats a favor dels blancs durant la Revolució, va ser criticada amb duresa per escriure una carta oberta a favor del poeta soviètic Vladimir Maiakovsky: "Cantor de miracles de plaça - /salut, esquerp arrogant/ vas elegir la pedra pesada / no et va seduir el diamant." Els diaris pels quals treballava li van anar tancant les portes un a un, fins que es quedà gairebé sense cap mitjà de subsistència. "A Moscou, era una poeta sense llibres, a l'exili sóc una poeta sense lectors."

Durant tretze anys va viure en diverses viles al voltant de París, sempre amb penúries econòmiques i envoltada per un ambient cada vegada més hostil. A partir de 1926, va mantenir una intensa correspondència entre Boris Pasternak i Rainer Maria Rilke, que la va salvar de caure en l'ostracisme. L'any 1928 va publicar el darrer recull de versos en vida, *Després de la Rússia*, que reunia tots els versos escrits entre 1922 i 1925. També aparegué la segona obra de teatre de la trilogia inacabada de Teseu, *Fedra* i durant els anys trenta, escrigué diversos assajos: *El poeta i el temps* i *L'art a la llum de la consciència*.

Sense que Marina ho sabés, el seu marit havia començat a treballar per als serveis secrets russos, per tal de promoure el retorn d'exiliats a l'URSS. Ariadna, influenciada per les idees del seu pare, va ser la primera de la família en retornar a Moscou, l'any 1937. Després la policia francesa va implicar Sergei Efron en l'assassinat d'un refugiat polític i ell va fugir abans que l'arrestessin. Marina es va quedar a París, amb el seu fill Mur, més sola que mai perquè, per culpa del seu marit, la resta de l'emigració la va considerar persona non grata. L'any 1939, sense poder suportar més la situació, mare i fill, es varen embarcar

Amb la dictadura d'Stalin, qualsevol que hagués viscut al marge era sospitós. Abans que Marina arribés a Moscú, varen detenir la seva germana Àsia i a diversos escriptors que havien estat amics seus: Mandelshtam, Pilniak, Bàbel. Poc després del retorn, se n'adonà que tenia totes les portes tancades. Els escriptors oficials la rebutjaren per por a les represàlies. Però el pitjor varen ser les detencions de la seva filla i del seu marit Serguei, acusats d'espionatge. Els interrogatoris foren duríssims i es varen prolongar durant mesos. Àlia es va veure obligada a signar una acusació contra el seu pare i fou condemnada a set anys de presó. A Serguei, el varen condemnar a morir afusellat.

en un vaixell de refugiats espanyols, el Maria Ulianova, que es dirigia a Rússia.

Amb la dictadura d'Stalin, qualsevol que hagués viscut al marge era sospitós. Abans que Marina arribés a Moscou, varen detenir la seva germana Àsia i diversos escriptors que havien estat amics seus: Mandelshtam, Pilniak, Bàbel. Poc després del retorn, s'adonà que tenia totes les portes tancades. Els escriptors oficials la rebutjaren per por a les represàlies. Però el pitjor varen ser les detencions de la seva filla i del seu marit, Serguei, acusats d'espionatge. Els interrogatoris foren duríssims i es varen prolongar durant mesos. Àlia es va veure obligada a signar una acusació contra el seu pare i fou condemnada a set anys de presó. A Serguei, el varen condemnar a morir afusellat.

Marina vivia horroritzada amb aquella difícil situació, temia que també l'arrestessin i patia per la sort del seu fill de catorze anys. Només Boris Pasternak, el seu fidel amic, la va ajudar. Gràcies a ell, es varen poder instal·lar en una casa de descans per a escriptors i ella va rebre l'encàrrec d'algunes traduccions. En una carta es lamentava de la seva situació: "Una nova casa poc acollidora - de nou no dormo per les nits - tinc por - hi ha massa vidre - soledat - sorolls nocturns i temences (...) No tinc amics i sense ells és la mort."

Però amb l'inici de la invasió alemanya, Marina i el seu fill foren evacuats a Ielabuga,

una petita ciutat provinciana, al peu dels Urals. Durant deu dies, va estar cercant qualsevol feina que els permetés subsistir. La seva desesperació era extrema. La nit del 31 d'agost del 1941, es passejava amunt i avall del terra de fusta de la casa que li acabaven de llogar. El soroll de les seves passes seria l'últim que escoltaria en vida. Per la tarda havia anat al poble del costat per demanar una feina de rentaplats. A la butxaca, només li quedaven diners per a una barra de pa. Amb la filla empresonada i el marit condemnat a mort, sabia que havia arribat al límit de la seva existència rebel i apassionada. Aquell capvespre, mentre el seu fill era fora a treballar, Marina es va penjar amb una corda de la biga. "Sé que moriré en el crepuscle! En quin dels dos, / amb quin dels dos - no seré jo qui

ho decideixi! (...) Sé que moriré amb llum crepuscular - Déu no enviarà / una nit de falcons a buscar la meua ànima de cigne."

I així va ser.